

Sognepræst Frederik Blechingbergs Beskrivelse
af
Ballum Kirke og Sogn 1754
og Oplysninger om hans Slægt.
Af Jørgen Swane.

Forfatteren til efterstaaende Beskrivelse af Ballum Kirke og Sogn, Frederik Blechingberg, var fra 1732 til 1765 Sognepræst i Ballum, og har andet Sted vist sin Interesse for topografiske Emner, idet han i 1757 i Danmarks og Norges oeconomiske Magazin har skrevet om »Huus-Bygningen i vore Landsbyer«.

I sønderjydske Aarbøger for 1906 er trykt Arkivtegner Søren Abildgaards Dagbøger fra hans Reiser i Sønderjylland i 1775—76. Han omtaler der, at han vedrørende Ballum har faaet nogle af sine Oplysninger fra en tidligere Præsts Optegnelser, og det er tydeligt at se, at de er hentede fra Pastor Blechingbergs Beskrivelse. Efter at denne indtil nogle Aar efter Genforeningen havde beroet hos Sognepræsten i Ballum, er den nu afleveret til Landsarkivet i Aabenraa.

Frederik Blechingberg er født sidst i Marts 1707 i Gram som Søn af den derværende Sognepræst og Provst Daniel Blechingberg (1662—1729) og Hustru Kirstine Marie Friis (1676—1741), Datter af Formanden Frederik Friis og Dorteia Baggesdatter, Slægten stammer fra Ronneby i Blekingen og kendes tilbage til Slutningen af 1500-Tallet.

Efter at Frederik Blechingberg var bleven Student 1726 fra Ribe Latinskole, tog han 1727 filosofisk Examen og reiste derefter hjem til Gram, hvor han dyrkede de teologiske Studier, indtil han i Juni 1729 blev Hører ved Latinskolen i Ribe under den bekendte Rektor Mag. Christian Falster. I Falsters »Amoenitates philologiae« (Lærdoms Lystgaard), der udkom i Amsterdam 1729—32, omtales i Sermo V. (1 Del 16) et Selskab hos Stiftamtmand i Ribe Admiral Christian Carl Gabel, hvor Grev-

inde Anna Sophia Schack var tilstede. Grevinden betegnes af Falster som »femina genere et loco illustrissima«. En ukendt, mulig Historikeren Hans Grams Broder Lars Gram, har hertil bemærket »Anna Sophia Rantzau, Enkegrevinde v. Schack, efter at hun havde gjort Claus Blechingberg elendig og landflygtig, gik hun nu ud paa at opsøge hans yngre Broder Frederik« (J. Orlriks Oversættelse). Claus Blechingberg var født ca. 1702 i Gram, og døde 25. Juli 1768 i Bergen som Prokurator. Det har trods foretagne Undersøgelser ikke været muligt at finde noget til nærmere Dokumentation af det anførte.

I 1731 vendte Frederik Blechingberg tilbage til København og blev den 23. Maj s. A. cand. theol. Allerede Aaret efter lykkedes det ham at faa Embede, idet han ved Vocationsbrev af 2. Maj 1732 af Greve Otto Diderich Schack til Schackenborg kaldedes til Sognepræst for Ballum Menighed, hvilken Kaldelse confirmeredes af Kongen d. 6. Maj s. A.

Ved Kaldelsen forpligtede han sig til hver Martini aarlig at levere af Byg 48 Ørter à 12 Skæpper (efter Kongens Maal 72 Tønder à 8 Skæpper) til Grevskabet Schackenborg. I 1760 skænkede Grev Hans Schack Halvparten af de 48 Tønder Konge-Tiende Byg, der hidtil var leveret paa Gram, til Pastor Blechingberg i Betragtning af hans mange dels uopdragne Børn og til nogen Hjælp udi deres sømmelige Opdragelse, og 2 Aar efter, ved Skrivelse af 5. Oktober 1762, skænkede Grev Schack Blechingberg de resterende 24 Tønder, ydermere med den Tilføjelse, »at denne sidste Quantitet ved paakommende Faderens Dødsfald af sand Hiertens Medlidenhed skal være henlagt til Hjælp udi hans ynkverdige og gebræcklige Søn Detlefs (død 1799 som Birkeskriver i Møgeltønder) fornødne Underholdning og Fremhold, indtil Barnet enten opnaar sine myndige Aaringer eller forinden skinbarligen sees, i den Stand, at han desforuden kand have eller forhverve sin nødtørfelige Underholdning«.

I 1765 døde Pastor Blechingberg, den 29. Juli, 14 Dage efter en Datter Christina Maria, ligesom hende, af »Flækfeber og

Sprinkler, som der i Egnen grasserede«, og Grev Hans Schack tilstod da, Dagen efter Dødsfaldet, Enken Anna Sophia Detlefs., der, »har indbragt sin sal. Mand en anseelig Del Peng, som er anvendt dels til den salig Mands trængende Creditorers Afbetaling og dels til de mange Børns Befordring og Underholdning, saa hun deraf intet kan vente tilbage«, og hun sad med 5 smaa uopdragne Børn tilbage i fattige Omstændigheder, at hun paa Livstid maatte beholde Ballum Degneembedes visse og uvisse Indkomster og Rettigheder mod at stille en retskaffen Substitut, hvilke alt ved hans Moder's Grevinde Anna Ernestine Schacks og hans egne Forsikringer af henholdsvis 24. Maj 1742 og 28. August 1758 hidtil havde været tilstaaet Pastor Blechingberg.

Naar Pastor Blechingberg i sin Beskrivelse omtaler den grevelige Schackske Familie, som man i det 18. Aarhundrede omtalte Kirkepatronen, maa man imidlertid lægge mere i det end sædvanlig Høflighed. Foruden de ovenfor nævnte Gunstbevisninger fremgaar det af en Skrivelse af 3. Maj 1750 fra Grevinde Anna Sophia Schack, der var meget interesseret i det den 8. September 1748 af fhv. Rektor paa Herlufsholm, Mag. Rasmus Werring, oprettede Selskab »Det fiirdobbelt foreenet Kierligheds Selskab«, at hun af Selskabet havde tillagt Pastor Blechingberg 100 Rdlr. saa længe han levede, foruden Pension af 10 Policer til Bedste for hans Børn.

Den ældste Datter opkaldtes efter Grevinde Anna Sophia Schack, og den ældste Søn efter Greve Otto Diderich Schack, der sammen med sin Gemalinde Anna Ernestine v. Gabel stod Fadder til Barnet. Først det 3. Barn, en Søn, opkaldtes efter Farfaderen, senere opkaldtes saavel Grev Hans Schack som Grevinde Anna Ernestine.

Efter sin Udnævnelse til Sognepræst købte Pastor Blechingberg i Boet efter Formanden, Sognepræst Broder Pedersen (Brorson), Heste, Køer, Svin, Faar, Vogne, Landbrugsinventar samt 1 Kakkelovn og meget andet for 214 Rdlr. og 44 Sk., og til Enken Ingeborg Roost maatte han betale for Præstegaarden, og

hvad som til den lovligt hørte, 700 Slette Daler at erlægge ved Naadens Aarets Udgang den 25. April 1733. En Datter — Sara — Blechingbergs 2. Kone arvede efter sin Fader ialt 78 Rdlr. 5 Sk.

Pastor Blechingberg var 3 Gange gift, og havde i sine Ægteskaber ialt 17 Børn, hvoraf kun 3 døde som spæde.

Første Gang blev han i 1732 gift med Ottilie Dorothea Schancke, født 29. Marts 1715, Datter af Tolder i Ribe, Kammerassessor Oluf Schancke (1684—1763) og Sara Bolvig (1687—1770). Den 16. Juli 1742 havde hun født en Søn, Nikolay, i et Brev i Schackenborgs Godsarkiv fra Inspektør Lütken paa Schackenborg til Overinspektør Lehmann paa Gram af 13. Juli 1742 omtales, at »Hr. Blechingberg fik et Par Heste her af Grevinden (Anna Ernestine Schack) og reiste strag derfra, som sin egen Vogn var, ud efter Doctorn til sin Hustru, som og skall være svag«. Ottilie Blechingberg blev syg samme Nat, som hun vilde holde sin Kirkegang efter sit 8. Barn 14. Søndag. e. Trin. 1742, og døde 8 Dage derefter den 1. September og blev begravet 7. September, 27 Aar, 5 Mdr. og 3 Dage gammel i Ballum Kirke.

Enkemanden sad nu tilbage med 8 smaa Børn, den ældste, en Datter Anna Sophie, født 16. Oktober 1733 i Ballum, begravet 23. December 1799 i Sdr. Sejerslev, gift 14. April 1758 i Ballum med Møller i Sdr. Sejerslev, Ejer af Hemgaard, Sønnick Henriksen, døbt 24. November 1720 i Emmerlev, begravet 30. April 1779 i Sdr. Sejerslev. Efter dem lever der endnu Efterkommere i Højers Omegn. Nr. 2, en Søn, Otto Diderich, født 26. September 1734, i Ballum, død 23. September 1779 som Sognepræst i Vordingborg, gift første Gang 23. Juli 1767 i Ribe med Louise Kaas, født 11. August 1736 paa Skodborghus, død i Januar 1779 i Vordingborg, Datter af Premierlieutenant Frederik Kaas og Magdalene Sibylle de Rodriguez. Fra deres Søn Overretsassessor, Etatsraad Daniel Blechingberg stammer den nulevende Slægt Blechingberg. 2. Gang blev han 30. Juli 1779 i Tingsted gift med Anne Marie Mølmark, født c. 1745,

død 12. Juli 1793 i Arninge. Nr. 3 Daniel, født 31. Januar 1736 i Ballum, død 7. Juli 1802 i Keitum som Justitsraad og tidligere Slotsforvalter paa Christiansborg, han blev 28. Marts 1770 paa Christiansborg Slot gift med den tidligere Kammerjomfru hos Dronning Caroline Mathilde, Christina Sophia Friderica Bruhn, kendt fra den kongelige Skilsmisseproces, de havde 2 Døtre, der døde som smaa. Nr. 4 Anna Ernestine, født 30. Marts 1737 i Ballum, begravet 28. Maj 1769 i Egebjerg, ugift. Nr. 5 Sara, født 5. Maj 1738 i Ballum, død 18. November 1789 i Ribe, gift 6. November 1776 i Ribe med Stadsmusikant der, Jacob Krosp, døbt 25. September 1732 i Ribe, død der 11. Februar 1800. Nr. 6 Ole Schancke, født 19. Juli 1739 i Ballum, død 24. Juni 1753 som Skibsdreng paa Asiatisk Compagnis Skib »Princesse Louise« ud for Shetlandsøerne paa Hjemrejse fra China. Nr. 7 Hans Schack, født 2. December 1740 i Ballum, var uddannet som Klædekræmmer-svend. Efter at have ført en omtumlet Tilværelse i Europa, Amerika og paa de vestindiske Øer opholdt han sig i 1801 i Stege, hvorefter hans Spor ikke har kunnet følges. Den sidste, Nr. 8, Nicolay er født 16. Juli 1742 i Ballum, blev 1763 Silkekræmmer-svend, levede 1770, men har derefter ikke kunnet findes.

Ikke længe efter Konens Død ønskede Pastor Blechingberg atter at indgaa Ægteskab, hvorfor han maatte skifte med sine Børn. Ifølge Lø Herreds Provstprotocol paabegyndte Skiftet den 11. Januar 1743, efter at Enkemanden havde udfærdiget en Fortegnelse over Boet, hvorefter Indgælden beløb sig til 4370 Mark og Ud-gælden til 2132 Mark, saaledes at der var et Over-skud paa 2238 Mark. Indboet alene taxeredes til 3651 Mark, og der fandtes ikke saa lidt Sølv-tøj, blandt andet et »Emmer-lever Lomme Uhr« til 52 Mark, formentlig fra den samme Uhr-mager, der har leveret Sejer-Værket til Kirken, desuden var der et Par Guld Tupper til Præstens Pibekrave. Besætningen bestod af 4 Heste og 6 Køer.

Paa Skiftet mødte Svigerfaderen Kammer Assessor Schancke ved Forvalter Clausen paa Trøjborg, og han havde intet

mod Opgørelsen at erindre, naar Svigersønnen paa sin Samvittighed vilde attestere Rigtigheden, forsikre, at alle Børnene skulde nyde en anstændig Optugtelse og at Sønnerne, om i Verden muligt var, og de dertil var duelige, blev holdt til Bogen, samt at Døtrene forlods skulde beholde deres sal. Mamas Lifsklæder uden nogen Reservation. De vigtigste heraf var en 1 sort Damaskes Mantou og Skørt, 1 Adrien og Skørt af grøn og hvid Triumphant, 1 rød Taftes Cantuschen og 1 sort Taftes Kaabe underforet med Flonel.

De tre første Punkter kunde Blechingberg gaa ind paa, men ikke det sidste, den foretagne Registrering »viste udførligen, at hans retsindige Hierte laae til hans moderløse Børn — helst deri findes anført Uhret af hans Lomme, Stocken af hans Haand, Spanden ved Kilden og Vægt og Maal i Huset«, og da han havde antaget sin salig Kierestes Klæder for 100 Rdlr., var det »over hans Formue dette at accordere, som herefter Tiid efter anden unødige reede Penge skulde udgives, naar han ikke over samme Klæder for Udgifter at spare, beholdte fri Disposition«. Dog tilbød han at overlade den ovenfor nævnte sorte Damaskes Mantou med Skørt til en af Døtrene, for 30 Rdlr., som »Han i Fremtiden fandt derved enten hendes Lykke at gjøre, eller paa fremmede Stæder sig honnett at opføre«. Hvis Svigerfaderen vilde give ham 200 Rdlr. for Hustruens Tøj, vilde han fra Mikkelsdag 1745 skænke alle Børnene Summen, forrente den med 4 % selv eller udsætte den Rente og lægge Renten til Kapitalen. Oluf Schancke kunde dog ikke gaa ind herpaa, men erklærede i Skrivelse af 15. Januar 1743, »da lad ham gjøre med det hand har i Hænde, hvad ham lyster og for got befinder, mig er det nock, at hand paa sin Samvittighed vil handle og Christelig mod de Umyndige i Ære og Lære, hvormed jeg er fornøyet. Saa faaer den gode Gud sørge for Resten«.

Efter at Skiftet nu var fra Haanden, indgik han i 1743 Ægteskab med Formandens Datter Sara Brorson, født 6. Maj 1721 i Ballum. Med hende havde han 3 Børn. En Søn, Bro-

der, født 5. August 1744 i Ballum og død samme Dag, en Datter, Christina Maria, født 25. September 1745 i Ballum, død der 15. Juli 1765, som ovenfor nævnt 14 Dage før sin Fader, og endelig en Søn, der, som hendes første, hed Broder, født 2. November 1746 i Ballum. Han blev 1770 Sekondløjtnant i hollandske gevorbne Infanteriregiment, men dømtes Aaret efter, paa Grund af brutal Opførsel mod nogle Borgere i Helsingør — han havde været ude at svire med nogle andre Officerer — og Udfordring til Duel, til Kassation. Dog fik han paa Forbøn af sin ældre Halvbroder Slotsforvalteren af Christian 7 bevilget et Afskeds-pas i Naade og med Tilladelse til at bære Feltegen mod, at han straks afrejste til Rusland med et paa Reden liggende sejlklart Skib, og siden har ingen hørt noget om ham.

Den 6. November 1746 døde Sara Blechingberg, »nogle Dage efter Forløsningen tilsloges en heftig Upasselighed hendes ene Ben, hvoraf hun faa Dage efter saligen hensov«. Hun begravedes den 14. November inde i Ballum Kirke, samme Dag som hendes lille Søns Daab blev confirmeret i Kirken.

Paa Skiftet efter Sara Blechingberg mødte den 25. Januar 1748 Anders Andersen, hendes salig Faders Syster Søn paa Datteren Christina Marias Vegne, og Thomas Pedersen, hendes Farbroder paa Sønnen Broders Vegne og »bekendte paa vor Samvittighed efter den Kundskab, vi tilfulde har saavel om Hr. Friederich Blechingbergs Tilstand efter saa mange udstandne besværlige Aaringer, som om hans trofaste Hiertelau og redelige Omsorg for samtlige sine moderløse Børn, og de store Penges Udgifter, de sammes schickelige og tarvelige Opdragelse hannem dagligen koster, at vi ikke kand paa staa nogen anden Arve Part, efter forbemeldte deres salig Moder eller formere nogen Slags Prætension, af hvad næfnes kand« end 100 Mark lybsk, der tillagdes hver af Børnene, at udbetale dem, naar de fylder 18 Aar eller forrentes fra den Tid.

Der gik nu omtrent 5 Aar, inden Pastor Blechingberg for 3. og sidste Gang indgik Ægteskab, men den 4. Maj 1751 ægtede han i Ballum Anne Sophie Detlefs, født 14. November 1726 i

Vesterende (Ballum), Datter af Delefoged og Birkeskriver Detlef Henriksen og Hustru Hanna Hansen. I dette Ægteskab var der 6 Børn.

Den ældste, Othilie Dorothea, født 16. Maj 1752 i Ballum, død 28. Januar 1808 i Keitum, gift der 18. November 1780 med Bager og Postexpeditør Boy Jens Friederichsen, født 12. Maj 1735 i Keitum, død der 7. December 1824. Nr. 2, Detlef, født 16. Februar 1754 i Ballum, var som foran nævnt »gebræcklig«. Vi finder ham i 1768 blandt Generalpostkassens Pensionister, idet der ved Resolution af 23. April tildeltes ham, der angives at bo i Tønder, 25 Rdlr. i Pension. I 1773 kvitterer han for de ham af Grev Schack tillagte 24 Tønder Byg, og han nyder denne Hjælp lige til 1781. Allerede fra 1770 ses han at have forrettet Skrivearbejde for Delefoged og Birkeskriver Poul Detlefsen, hans Halvfætter, i Ballum, og fra 1774 forekommer hans Haandskrift i Schackenborgs Godsregnskaber, saa han har faaet Ansættelse paa Godskontoret.

I 1780 blev den tidligere Delefoged — der opkrævede kgl. Skatter og Grevskabets Indkomster, forrettede Skifter og paa-saa Umyndiges Sikkerhed — ved Grevskabet Schackenborgs Møgeltønder Distrikt Jacob Schmidt afsat paa Grund af Drukkenskab og Udsvævelser, og i hans Sted udnævntes af Ober-Direktøren for Administrationen for Grevskabet Schackenborg Grev A. G. Moltke den 17. November 1780 Detlef Blechingberg, idet samtidig bortfaldt de ham tillagte 24 Tdr. Byg. Han skulde stille en Kaution paa 1000 Rdlr., og i Løn fik han aarlig 66 Rdlr. 32 Sk. »saavel som hvad til Delefoged Tienesten hidtil lagt haver«. I 1789, da han tillige var bleven Birkeskriver (kgl. Konfirmation 5. Oktober 1789), var Lønnen steget til 150 Rdlr. Foruden Lønnen oppebar han de ved Skifterne faldende Skriverpenge, havde fri Græsning til en Hest paa en af Schackenborgs Fenner samt Befordring af 3de Gaarde i Bønderby tilhørende Thomas Feddersen, Mam Lydixen og Andreas Mambsen og den $\frac{1}{4}$ Gaard i Østerby, som Niels Iversen havde i Fæste samt nød Brugen af en $1\frac{1}{4}$ Demat

stor Eng i Bønderby, der endnu den Dag i Dag kaldes for »Delefogedengen«. Den 6. September 1787 havde han ved Københavns Universitet taget dansk juridisk Examen med Karakter »Bequem til et Skriverembede«. I 1798 blev han i Birkedommer Grynaus Sygdomsforfald en kort Tid constitueret som Birkedommer, indtil den nye Birkedommer Joachim Holm blev udnævnt 24. Februar 1798, 14 Dage efter Grynaus Død.

Detlef Blechingberg døde i Møgeltønder 27. April 1799.

Ifølge kgl. Bevilling af 23. April 1784 blev han gift med Mette Cathrine Klint, født 25. Oktober 1762 i Møgeltønder, død 14. Oktober 1803, Datter af Husejer og Høker i Møgeltønder Jens Klint (c. 1725—1803) og 1. Hustru Anna Catharina (ca. 1723—1767). Der var ingen Børn i Ægteskabet, men med Mette Maria Godschesdatter fra Møgeltønder havde han en Søn, Christian, født 30. Marts 1798. Moderen blev senere, 24. Maj 1800, gift med Blechingbergs Skriverkarl Andreas Hansen Koch. Ovennævnte Christian kaldte sig senere Christian Detlef Blechenberg, og Efterkommere af ham lever endnu i Hamborg.

Som Nr. 3 og 4 i Pastor Blechingbergs 3. Ægteskab blev født Sara Brodersen den 16. Marts 1756 i Ballum, død der 25. Maj 1771 og Ole Schancke, født 12. Januar 1758 i Ballum, død der faa Dage efter.

Nr. 5 var atter en Ole Schancke, født 29. December 1760 i Ballum, død 1. Marts 1850 i Trondhjem, altsaa 143 Aar efter Faderens Fødsel. Der vides ikke noget om ham, førend vi finder ham i Trondhjem i 1813, hvor hans Gaard nedbrændte 2. Juledag. Foruden denne havde han en Sommerbolig, saa han synes at have siddet godt i det. I 1815 købte han Gaarden Havsten for 21,000 Sp., men maatte kort efter gøre Opbud. I 1820 var han Extraskriver ved Norges Bank, men maa senere have arbejdet sig frem, idet han i 1825 købte General Hornemanns Gaard. Han døde som Købmand. Gift 6. September 1801 i Trondhjem med Maren Kristine Kroppe, døbt i Bakke Kirke 28. April 1760, død 30. Maj 1827 i Trondhjem, Datter af Hans Kroppe og Hendreca Andrea Holst. En Datter, Sofie

Henriette, født 4. Juli 1802 i Trondhjem, døde der ugift 23. Maj 1847.

Den sidste af Pastor Blechingbergs 17 Børn, Johan Gødert, er født 18. Februar 1763 i Ballum og døde der 2. September 1766.

Anne Sophie Blechingberg døde 22. April 1773 i Ballum, der findes ikke gejstligt Skifte efter hende. Af de efterlevende 10 Børn, hvoraf det ældste var 40 Aar og det yngste 13 Aar, var kun 3 gifte, saa Forholdene har sikkert været temmelig fortvilede. Efter alt at dømme synes de to ældste Brødre, Sognepræsten i Vordingborg, Otto Diderich Blechingberg og Slotsforvalteren, Justitsraad Daniel Blechingberg at have taget sig godt af deres Søskende og betalt Faderens Gæld.

Forfatteren af Beretningen om den nye Taarnfløjs Opsætning i 1839 Peter August Wendelboe er født 9. Maj 1807 i Sorø og døde 25. December 1892 i Odense. Efter at være bleven cand. theol. i 1832, blev han s. A. Adjunkt i Sorø, indtil han 1834 blev Sognepræst i Ballum. Her var han til 1853, hvorefter han til 1885 var Sognepræst i Krogsbølle.

Fra Riber Stift.

Underretning om Ballum Sogn og Kirke, lagt til Løe eller Løve Herreds Provstie under Riber Stift.

Ballum Kirke hvortil ey er noget Annex, ligger nu ikkuns et par Bøsse-Skud fra Vesterhavet, hvis overskyllende floder baade i gamle Tider har ødelagt adskillige dertil liggende Byer, og anseelige Herre-Gaarde, som og endnu i Mands minde adskillige Huuse. Samme hav var Lister-Dyb eller Gab, som her tales, til Vest-Sydvest, derhen det af Søe-Folkene regnes for 2 smaae Miile, og Rømøes Kirke Vester til Nør for sig, til hvilken Øe det her fra holdes for 1 Miil.

Navnet har dend fra de Papistiske Tider af St. Nicolao.

Bygningen skal være ældgammel, og siges af dem, der vil forstaae det, at være god og stærk, som dend overalt med Blye forsvarlig findes belagt eller tækket.

Kirkens Længde bestaaer af et anseelig Taarn til Vester, et dertil bygt stor Stykke, som inden Væggene er $14\frac{1}{4}$ Lybske Allen viid og uden paa Muuren under Taget 22 Lybske Allen høy, fremdeles af et kort og i alle maader mindre stykke oven for Prædikestoelen og Crucifixet, og endelig af en liden tilbygning til dend øster Ende, hvis Muur inden og uden til er opført udi en halv Circul, og hvis Tag samler sig i en Spidse op mod Muuren af førbenæfnte Kirkens mindre Stykke.

Fra samme Øster Ende midt bag Alteret (hvor mand ved at østre her gaaer omkring) og til den indre Side af Taarnets Vester Muur bedrager sig Kirkens Hele Længde inden til $65\frac{1}{8}$ Lybske Alen.

Taarnet, hvis Muur uden til med hvide fuger imellem de røde brændte Steene paa nye sees prydet, efter det derpaa just i denne Sommer paa Blye-Taget, saavel som Muren og Jern Ankerne er skedt en anseelig Reparation, er uden til paa den vestre side $13\frac{1}{2}$ Lybske Allen breed, men paa den syndre og nørre side befindes den næsten $3\frac{1}{2}$ Quarter smallere.

Til de udstaaende fire Bly-Rænder som det nederste af Taarnets Tag, er den 27 Lybske Alen høy og derfra bedrager Høyden sig til øverste Spidse oven over baade Knab og fløyet (hvori NB. Aars-Tallet 1699 heel tydeligen er at see) til 25 Alen, altsaa Dends Heele Høyde er 52 Lybske Alen eller, som vore Styr Mænd tal og trøstig forsikrer, 104 Fod, som skal være det samme. For det øvrige er Muuren paa alle 4re Sider af Taarnet fra Renderne at regne, just i midten hvor Taget derover samles 6 Allen høy foruden de ommeldte 27 Allen. Til ude siderne paa dette Tag præsenterer sig en rund Knap, dog langt mindre end den paa Spiiret, hvilken Knab med sin pæl, hvorpaa den hviler, der og alt med bly er klæd, synes rumt at være $1\frac{1}{2}$ Allen høy.

Paa Taarnets Nørre Side ovre i den trekantede Muur sees en fuldkommen Skive med Visere og Tal fra Kirkens Uhr

Værck, der har sin slag paa den største af de tvende i Taarnet værende Klokker, nu kaldet 12 Klokken, fordi dermed i saa mange Aar har været ringet Klokken 12 om Middagen, ligesom den mindre kaldes beede-Klokken, fordi dermed ringes Morgen og Aften, Skiven, omtrent 3 Allen lang paa hver Side af 4de Kanten, er sort. Haanden eller Viiserne tillige med de tydelige og fuldkomne Rommerske Tal, der befindes mellem 2de Circkler, er forgyldt. Saa findes og derpaa oven og neden i firkantens hjørner med forgyldte Tal og Bogstaver oven A. N. N. O., neden 17.14.

NB. oven over Kirkens mindre Tilbygning fast lige imod Sacristiet, findes et firkantet med bly belagt Skiul eller lidet Taarn paa 3 opreiste Stange, samme Skiul synes at være 4re Alen høj fra neden til Spidsen, foruden den derpaa værende pæl og knab, knabben er af Kaaber og snildere i Skabning end de omtaltdte 4re nederste paa det andet Taarn, saa synes og pælen lidet højere og er lidet smallere.

Udbygninger fra Ballum Kirke til Sønder og Nor ere paa nærværende tiid ialt 3de, alle paa nye denne Sommer ligesom den øvrige Kirke Muur uden og inden til smukt hvid kalkede.

Den Østerste paa Nør Siden af Kirken, kaldet Sacristiet, er den mindste, hvorudi fra Arrilds Tid er bleven skriftet og endnu bliver skriftet, derfra er og indtil Kirche-Gaarden en Dobbel Dør til Præstens og andre Kirke-Betienteres beqvemme Indgang og udgang saa nær ved Choret.

Dend Vesterste udbygning paa Nør Siden er den største og kaldes Vaaben-Huuset (som der og fordum til Land-Soldaternes Gevær og Vaaben at forvare udi har staaet et stort Skab), hvorigiennem Menigheden har deres Indgang til Kirken og bruges det derover for nogle Aar siden med Dør og Trappe til indrettede nye Loft til at forvare hvad Redskaber, der tilhører Kirken, fornøden ved dens Reparation, item til overblevne eller i foraad værende Materialier, vel og at giemme reent Korn paa af Kirkens Tiende.

Den udbygning til Vester paa Søndre Side af den store Kir-

ke staar fast lige over for sidstbenævnte, men er en deel mindre, og hvorfra i gamle Dage ogsaa har været indgang til Kirken, samme siges at være obbyggt for Rang-Disputes eller andei misforstaaelses Skyld af en Frue ved Navn Maria, boende paa Bovens Mark, da liggende til Ballum Sogn, som det nu hører til Schads Meenighed, hvis Kirke hun omsider skal have ladet bygge.

Denne udbygning har tilvisse i 3de Præsters tiid og længe for dette Seculi begyndelse været indrettet til en Sogne Skoole, ligesom der udi siden Ao. 1740. for Sognets Nøre-District allene er som forhen baade Sommer og Vinter bleven holdet Skoole, thi efter at udi Aaret 1739 et Nyt Skoole-Huus paa Sognets Bekostning var bleven bygt for Sognets mellemste District, har den til slig foranstaltning særdeles Naadige og Gavnfulde Salige Herr Otto Diderich, Greve af Schack som Kirke Patron ladet Vores da brystfældige gamle Kirke Skole paa Kirkens Bekostning og ved eget godhiertige Tilskud ypperligen og efter ønske i Standsætte, ligesom og dens vedligeholdelse, saavitsom har været af betydning, siden den Tid af Kirkens Indkomster i lovlige Maader er bleven bekostet.

Vindver ere paa Ballum Kirke Muur allene paa Søndre Side for nærværende Tiid 5 store fuldkomne med skikkelige Rudder og i god proportion, fordeelte stærke Jærn Stange inden til forsynede, den ene som den anden Høy $4\frac{1}{4}$ Alen og Bred $3\frac{1}{2}$ Alen, hvor af een er i Taarnet, 3 paa den store Kirke og een paa den mindre, desforuden er i Choret til Syd-Syd-Øst eet mindre dog meget skikkeligt Vindve bag Degne Stoelen og eet just ligesaadan dito tvers over for til Nord-Nord Øst bag Fonten foruden det 3die, som er noget mindre, der findes midt bag Alteret. Viidere er i Sacristiet eet Vindve hart ad af Størrelse som de 2de Største i Choret. Endeligen er endnu paa Taarnets Nør Side eet Vindve lidet større, som giver Lysning ind til Seyer Verket.

Hvelvinger ere udi Ballum Kirke 2de. Een i Taarnet, een

anden imellem Crucifixet og Choret, enkler udi den egentlige Kirkes tilbygning.

N. B. disforuden er endnu een liden i Sacristiet og en halv Hvelving over Alter Gulvet.

Alter Tavlen er gammel og brøstfældig, og siden der i Stæden for den samme ventes med første at skulde af vores Naadige Kirke Patron Hr. Hans Greve af Schack til Schackenburg blive givet en nye, efter hans Sal. Herr Faders berømmelige forsæt og naadige Løfter (hvor den nye gode Sal. Herres efter Guds Villie paakomne uformodentlige og sørgeligste Død allene gjorde Skaar og hinder) vil mand hellere, om Gud saa længe sparer Livet og fylder det, saa gode Haab som hiertet ønsker, derom i sin Tid ufortøvet indsende udførlig Beskrivelse.

Lyse Stager findes trende Par paa Alteret.

Det største Par, som allene bruges, er af Messing Meng Gods og gammeldags Facon, det andet Par en stor Deel mindre, er efter anseelse endnu af ringere Malme og de samme begge lidet brøstfældige. Det 3die og mindste Par, heel smaa, synes at være ret god Messing, hvor af dog den ene har liden Meen, paa den eene af de største staar: Peter Nielsen K. M. B. V. Sine Olders 98 Jahr., paa den anden Catrina Peters Ao. 1648.

Funten, som har staaet af Arrilds Tid paa et beqvemt Sted paa Alter Gulvet til Nord-Vest for Alteret og lige over for Degne Stoelen, bestaaer foruden den Circkel runde bunde af 4re til hinanden naglede tynde Kaaber-Plader, dends diameter er $1\frac{1}{8}$ Lybske Alen og kand den, tilforladelig eftermaalt, rumme 90 Potter, hvorføre mand og paa adskillige Steder i Egnen pleyer at sige om store vide Glas eller andre store Karr, dend er saa stoer som Ballum Funt, ligesom mand i Riibe og andensteds omkring i Egnen af Darum siger »den er saa stor som Darum Funt«, — dend samme slutter næt og just i en dertil udhuggen blaa-graa Steen, — som vel er af grove Malm, men uden til i 4re afdelinger fremviser 4re udhugne besynderlige Dyr eller Figurer og derimellem ved overkanten 4re Mand Hoveder, er ellers $6\frac{1}{2}$ Q. fra Alter Gulvet i Høyden til denne Steens

øverste Kant, deraf den udholede Steen, som hviler paa en stærk Muuret Fod og hvis Tykkelse er hart ad 1 Quarter, nesten udgør den halve høyde. Derover hænger en fuldkommen høy og anseelig Dækkel ved stærke Stange ned fra den halve Hvælving, som er omkring og over Alter Gulvet, paa hvilken, fornedlen til, 8te Kantede Deckel findes denne Inscription: Latet de Kindercken tho mi Kamen und weret en nicht, wene solker is dat himmelrick.

Endeligen er funten angaaende dette at agte, at nu i mange Aaer er bleven døbt og døbes af et dertil vel indrettet Skaale eller Bækken af Engelsk Tinn, som staar paa en høyagtig Fod midt i Funten, ligeledes besørget udi Hr. Greve Otto Diderichs Tiid dend yngres, som adskilligt meere, hvorom efterfølger.

Prædicke-Stolen, som staar ved den Syndre side i Kirken, og vender med fordelen til Vester, er meget snild, og findes saavel dends overdel som nederdel prydet med ypperlig Bildhogger Arbejde, derpaa sees udhogget Anno 1600, ligesom paa den Døstrupper udi Lø Herred Anno 1601, og menes samme ufejlbarlig efter vores at være giort af een og dend samme Mester allerheldst (naar Malingen undtages) et Æg ey kunde være det andet ligere, paa overdelen af vores findes denne Inscription: non estis vos qui loquimini, sed spiritus patris mei qui loquitur in vobis. Matth. 10.

Paa Prædike Stolen i sig selv findes oven omkring disse Ord: Coelum et terra peribunt verba autem mea non transibunt. Endeligen da dend er fordeelt i 7 Afdelinger og findes neden under dend 1ste: Ecce virgo concipiet et pariet. Under dend 2den: Deus homo factus est Lucae 11. Under dend 3die: Hic est filius meus Dilectus. Under dend 4de: Traditus est propter peccata Nostra, under dend 5te: Resurrexit propter justificationem. under dend 6te: Ascendo ad patrem meum et patrem vestrum. under dend 7de: Inde venturus est judicare. Saa ere de i hver afdeling udi brun Æg udhuggene Bibliske Historier læt at forestille sig.

Af Aabue Begravelser er her kun een, nu tilhørende Hr.

Birkedommer Fischer, hvori hans Kierrestes Forældre og andre Forfædre paa hendes Mødrenes side har deres Sove-Kammer, Et Epitaphium er og lige ud for samme begravelse midt paa væggen og midt mellem 2de Vindver paa Kirkens Sydre Side, samme er i Levende Live besørget af forrige da værende Birkedommer Anders Thomsen udi Aaret 1653 midt udi samme er en Kaaber-Plade 5 Qvarter lybsk høy og 3 Qvarter breed, paa hvilken hand og hans Hustru hver paa een Side af et Crucifix er afmahlet paa Knæ, saavel som under ham 3 Sønner og under hende paa dend venstre Side 5 Døttre, uden om Kaaberet er adskilligt smukt Bildthugger Arbejde tilsyne baade af Marmor og Alabast, undtagen hvad af anden ringere Steen og Arbejde ved dends Reparation eengang er kommen i Stæden for de affaldne og forkomne Billeder, dends heele Længde er rumt $4\frac{1}{2}$ Lybske Alen, hvor dend er højest og hvor dend omtrent i midten er bredeset beløber $2\frac{1}{2}$ Lybske Alen.

Inscriptionerne derpaa ere følgende til ene udside oven til paa dend høyre Side i et dertil indrettet Rum sees disse Ord: Sr. Andreas Thomsen Kongl. Majest. Tolder och foget udi Ballum. Ætatis Suæ 44 og lige derimod paa Venster Side: Gye Anderres Thomsens Ætatis suæ 45 J., hvorved hendes Vaaben sees 3de Roser i en Boqvæt, som paa hans side Fortuna i sædvanlig Positur. Endeligen er under Kaaberet og een ustaende Canis disse Ord at læse: Christus er mit Lefnet och det er mig Vendig at Døe.

Til de andre Begravelser her i Kirken har dend Plads af Kirke Gulvet, som er imellem Choret og Crucifixet stedse været brugt alleene Præsterne og de som af deres Huuse her i Sognet ere Døde, som saaledes siden min Sal, Formands Begravelse udi Aaret 1732 der i min Tiid er bleven needsat min første Sal. Kones Liig udi Aaret 1742 een Spæd liden Søns 1744 og atter Moderen som min 2den Sal. Hustrues Anno 1746.

Ligesaa er neden for det Aabne Begravelse til Vester og imod indgangen nu værende Birkeskriver Henrich Detlefsens

Hustrue og 2de Børn, ligesom for dem hans Fader og Stif-Moder alle i min Tid blevne begravne.

Gamle Liig-Steene findes udi Kirken 2de. Dend ældste som ligger strax neden for Crucifixet een lang hvid Steen, hvorpaa figurene ere ukiendelige og Skriften ulæselig, skal være Jørgen Juels til Brinck, som og deroven for paa Muuren lige over for Prædike Stoelen paa dend hvide Væg var Mahlet baade hans og hans Frues Vaabener, hvor da i hans fandtes en Eenhorn og i hendes en Ørn, tillige med dend efterretning, at hands Frue Bege, »Døde 1 Dag for St. Jørgens Dag Ao. 1498«, men denne Mahling er udi Aaret 1734 ved en Muurmands uforsigtige overkalkning bleven ukiendelig. Dend 2den og yngste en smuk blaa Steen ligger og paa Hoved Gangen lige for Kirke Dørren, skriften som derpaa findes, saavit som er Læselig er følgende: »Her under hviler Jens Hansen. ier, Barn fød i Rinkiøbing af hæderlige M. Hans Hansen Hiær og Karen Jens Datter, som i Hafs-Nød satte Livet til den 12. October 1662 udi hans Alders.. Aar og 4re Dage, Gud give hannem en glædelig og ærefuld opstandelse.« Ved efterspørgsel har en gammel Mand berettet mig, at hans nu Salige Hustrues Fader havde været med at bære samme Persons Liig til Graven, men viidere reede eller forklaring har jeg hverken af ham eller andre derom kundet erholde.

Endelig stoed ved min Ankomst her til Stædet inden i Kirken over Dørren med sorte Bogstaver disse Ord: hic jacet Olaus Staverschou, orate pro eo., men ligesom et Tin Skildt omtrent $\frac{1}{2}$ alen Høy og ventelig med hans Vaaben paa, ved en nye Polpitues Opreisning udi Aaret 1734 er bleven usynlig, saa er og disse Ord af Haand-Verksfolkene uden Eftertanke overkalket. Hans døde Been vil siges, der inden for under Tvergangen at hvile, ligesom de i gamle Dage her i Sognet værende øvrige Herre-Mænd her i Kirken at være begravne, men naar, og paa hvilke Stæder, hvides ikke.

Om Klokkerne er foruden hvis ved Taarnets beskrivelse sees anført, endnu dette at agte. De haver hver for sig en god

reen Klang eller Lyd og deres Toner harmonerer heel smuk og yndig, naar de paa een Tiid nemlig den sidste gang, paa Søn- og Hellig Dagene ringes.

Paa dend store nemlig Tolv Klokken, hvis Diameter paa Nederkanten er paa $\frac{1}{2}$ fingers bred nær $1\frac{3}{4}$ lybske Alen, findes oven ved det høi Grevel. Schackiske Vaaben disse Ord: H. Hans Grefve af Schack til Schackenburg, Herre til Gram og Brinck, Ridder, neden under sees følgende Navne H. Peder Brodersen, Sogne-Præst. Kircke værgere Andreas Terp. Detlef Hinrichsen og endeligen Johann Asmussen me fecit Husum Ao 1709.

Paa den mindre eller Bede-Klocken, hvis diameter er paa neden Kanten $1\frac{5}{16}$ Alen, staar følgende Tegn og skrift:

*Indskrift paa en nu forsvunden „Bede-Klokke“ i Ballum Kirke.
Afskrift taget i 1754.*

Om Seyerverket kand ey gives mere forklaring, end at det for 40 Aar siden skal være bleven nye giort af en Mester boende i Seyerslef, hørende til Emmerlef Sogn (der igien skal have modtaget det forhen værende brøstfældige gamle) paa det samme findes eengang dette merke SB og adskillige Stæder dette stemp. ☉

For det øvrige findes her ved Kirken et fuldkommen stoer Søv Kalk og Disk, forgyldt paa den indre Side. Paa Kalkens Fod er hæftet et forgyldt Crucifix, hvilket i stæden for det brøstfældige gamle som flere Ting efter min i Naade stedse bønhoerte forestilling, Kirkens Tarv og fornødenhed angaaende er givet af Sal. Hr. Greve Otto Diderich af Schack nogle Aar førend han 1741 her i Sognet udi Dele Fogdens Huus døde.

Sølv Krus til Kirke Vinen og Sølv Æske at giemine Oblater i har vi endnu ikke.

Ellers er og udi Høystbemeldte Salig Hr. Greve Otto Diderich hands Enke Frue Grevinde nu Salig Frue Anna Ernestine von Gabel Administrations tiid nogle Aar derefter givet her

til Sognet et mindre Kalk og Disk til at berette syge med, der baade inden og uden til er forgyldt og af saa smuk Arbejde, som stærk og durabel, ved overkanten læses udi 2de Rader disse Latinsche Vers:

Ecce Meus Sangvis Pro Vobis Funditur Ultro
 Ut Purget Maculis Pectora Vestra Suis
 Hunc Qvoties Animo Sitientes Rite Bibetis
 Vos Memores Christi Nominis Esse Decet.

Alter Klædet, som og i min Tiid til Kirken er foræret af Høybemelte Hr. Greve Otto Diderich, bestaar af 6 breder smuk fiin rød Fløyel, under foret med rød Lerret, og neden om saavel som ved begge sider af de 2de yderste breeder med 2 fingers bred Guld Takker prydet, saa findes og midt paa samme Alter-Klæde med Guld, Sølv og Silke overmaade smuk broderet fornevnte begge Høy Grevelige Herskabers Vaabener hos hinanden, der prydet med en snild Krone oven til og særdeles smuk Løv-Verk for neden, og ellers holdes af en Vildmand paa hver side.

Messe Haglen, der samme Tid nye medfuldte, er af samme Stykke Fløyel og ved alle udsider forsynet med Guld Takker af samme Stykke, saa er og derpaa et fuldkommen Crucifix af lige slags kostbare brodering, hvorpaa dend halve Stiern om Hovedet er af Massiv Sølv smuk forgyldt.

Den Hvid Dug paa Alteret, prydet med smukke her fabricerede 3 finger bred hvide Knipplinger, er af fiin Hollands Lærret ligesom Messe Skiorten, begge deele udi Hr. Greve Otto Diderichs Leve Tid og ved hans Naade af nye til Kirken paa een Tid foræret.

Klincke-Pungen, som er af rød Fløyel, er hæftet til en Massiv Sølv-Beuel, hvorfra dend fremvisis imod Skæftet (dertil dend kan skrues) 2de Massive Engler for oven, ligesom en Sølv Klokke for neden, alt smuk og durabel, og i Greve Otto Diderichs Tid til Kirken foræret.

Bøger er ey flere end Ritualet, Alterbogen i quarto og en Gradual, som tilhaabe ere i nogenledes brugelig Stand.

For Resten er her i Kirken 2 store Lofter eller Polpituder, een til Mandfolk, og en anden til Qvindfolk, hver med sin særdeles opgang eller Trappe. item 2de Stoele eller saa kaldede Buure med Glas Vindver for af een Indretning paa beqvemme Stæder Kirken til Ziir, og ingen i deres Prospect til Hinder neden i Kirken opreist.

Kirke Loftet, der saa vel som det eene Polpitud for omtrent 20 Aar siden af nye blev forfærdiget, er naglet under Bielkerne.

Kirke Gulvet er, Gangen mellem Stolene undtagen, Ao. 1738 bleven lagt med nye Fyrr Dæller, da og alle Stole, ved Kirkens samme Tiid naadigst anbefalede og besørgede Hoved-Reparation, fra den Øverste til den nederste Ende saavel som alle Vinduerne (efter at Vinduerne først til lige Størrelse vare indrættede) alt tilhaabe af gandske nye er bleven satt i Stand.

II.

Landsbyerne, som hører til Ballum Sogn Kirke ere følgende: udi den Nør District;

Westerende beliggende ved Kirken og Østerende, hvortil hører Mølbye, bestaaende af $\frac{1}{2}$ Gaard, som Mølleren beboer og 3 smaa Huuse, hvilke med Østerende har Hyrde tilfælges, desforuden er Kringelum en liden Bye af 3 Huuse, som alle har Afling og et enligt Stæd, hvis Mark ligger om Huuset, kaldet Bysted, derpaa en høy Pold eller Verve, som her tales, er bygt ligesom Huusene i Kringlum og staaer noget høyere end derom liggende Mark og Eng, fordi disse 4re Stæder blandt flere i Sognet om efter Høst og Vinteren ofte ere underkastede fare og Vanskelighed ved paakommende høye Floder.

Udi dend mellemste District, som alheel er til hinanden bygt fra dends Vestere og til dens Østere Udhjørne og har een Hyrde, kaldes den Østre Ende Harcknag, hvor een deel smaa Huuse mestendeel beboes af nogle gemene Matroser, en halv Snees Huuse mit i Districtet kaldes Huusene og Districtens øvrige halvdeel Bodsøl, bag hvilken til Synder paa dend saa-

kallede Bodshøl Lade-Mark staar en Gruben-Mølle og et dertil hørende Møllerhus.

Udi den syndre District ere 2de Byer, Nørreste og mindste kaldes Bundti, den Synderste og største meest beboed af Matroser, hedder Reisbye.

Disuden har af anden forhaanden værende Byer Forballum, lidt Nord Ost fra Kringlum beliggende og nu lagt til Medolden Sogn, forhen hørt her til Sognet, dis Aarsag Beboerne alle Tider derefter har maattet give halv Tiende til Ballum Præst og en visse Tidende til Ballum Kirke, hvor de dog har endnu baade adskillige Mænds saa og visse Qvinders Standeiser. (3: Stolestader).

III.

Hvad Mand om Oprindelsen til disse Byers Nafne har kunnet meddele, er dette:

Westerende og Østerende, som egentlig forhen skal have haft Nafn af Ballum (det nu ingen Bye i sær, men nok Sognet og Kirken haver), deres Nafn skal hidrøre deraf, at naar nogen fordom spurde om een eller anden Mand i dette gamle Ballum, hvor hand boede, er mand saa længe bleven viist enten til Øster eller Vester Ende af samme District, at nu værende og nu især udi Ager-Jord separerede Byer deraf skal have beholdet de Navne Østerende og Westerende. Dog det i min Tiid er meget kommet i Brug, ved Breve at skrive her til Sognet, eller Breve og andre documenter at datere her fra Sognet, at mand ved hvad Bye det ogsaa monne være, jefnlig bruger ved dem alle, enten for eller bag, dog meest bag, det Tillæg af Ballum, til desto klarere Forskiæl og oplysning, hvor det er skrevet eller hvorhen det hører, saasom Westerende — Ballum, Reysbye — Ballum, Husum — Ballum og saa fremdeles. Heldst i Egnen og Naboe-Lauget ere andre Byer, der især med Reisbye, Husum og Mølbye har Navnene til følges.

Mølby kaldes saa, fordi de Huuse ligger nærmest ved dend gamle Mølle, nu i nogle Mænds Minde, værende en Veyer Mølle.

Kringelum maa ufejlbarlig deraf have sit Navn, at dend Vey, som gaar til og fra Byen, slaar saa mangen store Bugter, at naar mand nu haver dend i sigte, synes mand nu igien paa Veyen, der gemenlig er vanskelig, ligesom at kiøre dend forbi og vende dend Ryggen, saa at intet er almindeligere enten af fremmeldte, der hører Byens Navn, ved at passere Veyen, eller endog af Bekiendte, end at høre dend Betænkning, Dend maa med rette hede Kringelum, thi Veyen gaaer baade i Kringeler og Bugter.

Om Harknag fortælles, at de der værende Huuse deraf har faaet dette Navn, fordi een Herre Mand ved Navn Jørgen Juel, der boede hvor dend gamle Veyer Mølle nu staar, skal have haft dend Indretning ved sin Jagt, at hand, der snildeligen fik jaget Harerne i en Krog, saa at de der efterhaand tilsamlede Huuse af Harernes Krog med en liden forandring har faaet Navnet Harknag.

Endelig de nogle faae Huuse af Reisby kaldes Nørhuus, som ligger et Bøsse-Skud norden for dend øster Ende af Byen, er ingen tvivl paa, dette Navn jo hidrører af saadan Situation af de Nørr Huuse eller Huuse til Nord.

IV.

Skoler ere her i Sognet 3de, hvori informeres baade Sommer og Vinter. Om den ældste er oven forklaret ved Beskrivelsen over Udbygningerne fra Kirken, hvor og er mældet om dend af Sognet bygte Skole eller paa Sognets Bekostning, hvorved findes beqvemme fri Værelser for Skoleholderen og tilstrækkelig Kaal Jord. Udi den Syndre District som dend mindste, er ifølge af min med Beboerne trofne, og af det Høye Grevelige Herskab approberede forening bleven udviist en beqvem Plads 1748 ved Nørr-Hus, hvor een i Districtet Indfød og beslægtet Person af egne Midler har bygt sig et Huus, og til Syd-Ost efter foreningen har ladet indrette et beqvem Rum til Skoele Stue,

med de Vilkaar, at hvad som uden Loftet og inden Væggene til dend Brug behøvedes, blev bekostet af Sognets Skole Cassa, hand foruden den sædvanlige Skole-Løn af Børnene skulde Aarlig i 4re Terminer have ialt 10 Slette Daler, og Huset med tilligende tilstrækkelige Kaal-Jord skulde være fritaget fra ald Afgift og Tyngsel saalænge de Beboedes af nogen, der var i Stand til at holde Skole og vilde holde Skole.

De Fattige nyder her til deres Fornødenhed hver Maaned deres visse Penge, der efter nye Ligning over Sogne Folket ved Aarets Begyndelse af visse Mænd i Sognet hver Qvartal indsamles og af andre igien Maanetlig udgives, derved haves en Aarlig hielp (foruden andre smaae og uvisse Ting) af 28 R. C., der som et sædvanligt Qvantum, efter gammel Repartition dette Sogn tillagt, udkommer af en Capital paa 2000 R. C., hvilken den Sal. Hr. Hans Greve af Schack til Grevskabets Fattige haver skienket og ved sit Testamente legeret. Testamentets egentlige Ord derom kand ey communiceres, men Renterne og vores Qvantum deraf er i min Tiid rigtig kommet os til gavn og gode. Videre om deslige offentlige Stiftelser og udførligere kand herfra ikke meldes.

V.

Herre-Gaarde findes nu ingen i dette Sogn, ellers fortælles om dis flere, som her skal have været i gamle Dage, saasom:

1. Staverschou, som har staaet Nord Nordvest fra Kirken, hvor nu imellem dette Sogn og Rømø er Vild Haf og Stædet kaldes: paa Weseren, har sidst været beboed af Ole Staverschou, hvilken de der om slige Ting ved lidt at fortælle (af et Par deres Forældre og dem forhen tilhørende og nu, disverre ved Udlaan forvildede og forkomne Bøgger) har i fridsk minde at være beskreven som en Krigs-Heldt, item at bemeldte Ole Staverskou havde ladet komme 6 Skibe fuld Tømmer for at befordre beqvem passage mellem Ballum og Rømø, heldst derimellem i ældgammel Tiid har været en Slagne Kiøre-Vey, kaldet Breed-Vey, og da ey videre Vand end en Aae heller Strøm.

hvori har været et Vad eller Kiøre-Stæd og hvorover en Spange for gaaende Folk, 3 Alen høj op fra Vandet. Men dette tilsamlede Træ tillige med dend der ved Gaarden værende Skov, bestaaende af Eeg og hvorfra Tømmeret til dend Gamle Veyr-Mølle som andre Bygninger her i Sognet skal være kommen, er alle i en findtlig tid bleven opbrændt og ødelagt.

Dend 2den Gaard har staaet Norden fra Kirken at regne op til Syd-Ost fra ommeldte Staverschou i en district af vores nu værende Engebond, der kaldes Grove og Aar efter andet i beklagelige Maader staaer Fare af Floden at henslaaes, ligesom Tiid efter anden er skeed ved hele Byer og Huuse i stor Mængde, ved Agre og Enge i utrolig stor circumference dette Sogns beboere til ubodelig Skade og Skaar i deres Næring, (der og aldrig er i Staand saa store Bekostninger at bestride, som nogen retskaffen Forsøg og Anstalt til vidre Farers og Skaders afværgelse ufeilbarlig vilde forvolde). Denne Gaards sidste beboere haver hedt Hermann Høg.

Dend 3die Herre-Gaard, hvis Navn og er ubekienet, har staaet Nord-Nord Ost fra Kirken paa et Sted i vore nu værende Ende kaldet Gudmarck og en flad Høy kaldet Gudmarckes Høy, denne Gaard sidst beboed af en Frue ved Navn Frue Gunder, hvis Herre skal have hedt Hr. Carolus. Vendtelig torde dette sted, kaldet Gudmark, ved Tidens Længde have faaet sit Navn contracte af Frue Gunders Mark.

Dend 4die haver hedt Brinck og staaet lige til Øster fra Kirken, hvor dend Gamle Veyr-Mølle nu staaer paa dend Rug-Vang, som endnu kaldes Brinck-Marck, dertil laae i sidste beboeres Tiid en Vand-Mølle til Nordvest fra Gaarden, hvor Møller-Huuset endnu staaer, og en Veyr-Mølle lige saalangt Synden til Øster fra Gaarden. Beboerne var forhen ommeldte Jørgen Hansen Juel, om hvis hastige Død fortælles, at da mand om formidagen ved Høe Biergningen havde seet ham til Hest i Engene og derfra at hiemride, var hand ey saa hastig forventet vel at kunde være hiemme paa sin Gaard, førend mand og hørte Klokkerne at ringes og dermed hans Død at tilkiende-

gives, ligesom med saadan kort ringen endnu hos os er Brug, saa ofte nogen i Menigheden ung heller gammel er Død.

Dend 5te har været til Syd Ost fra Ballum Kirke paa Bovensmarck nu hørende til Schads Sogn, sidst beboed af dend Frue Maria, hvorom ved Kirkens udbygning til Synder og Vester oven er meldet.

Dend 6te Gaard paa noget Rug Land liggende til Husum og Bodsbøl kaldet Kavsmark var sidst beboed af en Herre ved Navn Frelle Hiort. Gaardens Navn haves ingen efterretning om.

Den 7de stod Synden til Vester fra Kirken paa Bodsbøl Lademark, som dend fordem indheignede Vang i min tiid er bleven kaldet, sidste Beboere har været Hr. Axel Vivert og Gaardens Navn Lade-Gaard.

VI.

Udi Ballum Sogn, hvortil nu omstunder er hverken Skov eller nogen leilighed Brændselet at bekomme, der alt maae søges hele Miile fra til Sydost og Øster ved lang Kiørsel, stor besværlighed og megen omkostning, er for det øvrige ikkun 3 stæder paa Marken mærkværdige.

Synden for Kirken lidt hen paa Marken, hvor tre Veye skilles fra hinanden, er et lidet lav Grøn Sted kaldet Kagen, hvor i gamle Dage skal have staaet en Kag og en vævet Kagstrygger.

En Høy, dend Nørreste af 3 Synder og Nør med hinanden i Linie liggende lige store i Rum Tid kaldet Boven Høy, fordi der, ved forhen befrygtede Findtlig Indfald fra Søe Kanten, af deels endnu levende gamle 2 Mænd i deres yngre Aaringer skal være holden Vagt og derpaa en Boven været opreist, nemlig en Tiære-Tønde paa en stor lang Bielke, hvilken Tiære Tønde ved nogen Fiendes Indseiling at bemærke, skulde have været antændt til et Signal for andre Vagtholdende ved dislige anordnede flere Bovenhøye vidre ind i Landet ufortøvet at gjøre ligesaa, paa det Almuen strax kunde blive forsamlede, forhindre Findes Landgang og overalt i muligste maader sette sig til modverge mod Fienden.

N. B. ved denne Bielke har en anden levende gammel Mand seet 2de Krigs Folk efter kort Proces at være ophængt, dend ene fordi han havde bestaaet sin Ritmester (andre foregiver anden ulige Aarsag til denne Execution), dend 2den fordi han med sin Hest var deserteret og efter at hand ved Hamborg var bleven indhentet. (N. B. her kand lades Rum til en annotation auct. Niels Mikk. Enke i Bodsbøl om Præstesønnen af N. i Jylland, som kunde see sin Faders Huus, da han blev greben.)

Siden hørt een af disse hafde brudt en Rust Vogn og udtaget en flæskebørste.

En flak Høy ligger endelig ved udsiden i Sognet til Syd Ost fra Kirken, kaldet Gallehøy, fordi der fordem, som eneste midt i Ballum Birk har staaet en Gallie. Der siges en Qvinde ved Navn Ane Boyes, for at have øvet Troldoms Kunstner, fordem at være brændt. Hendes sidste Bekiendelse siges at være trykt og skal efter en Beretning have rolleret her i Sognet, men paa Efterspørgsel har dend for mine Øyne ikke kundet blive tilsyne.

Til sidst haver jeg ikke kundet forbigaae at ommelde dend iblandt de her værende 48 Gaarde i Vester- og Østerende Husum og Bodsbøl (der alle i Ager og Eng hel agtes lige gode som de og alle just haver af lige Hartkorn) i dette Seculo og vendtelig næsten i det forrige med vedligeholdten besynderlige Indretning og Regerings Form deres Aflings Sager betreffende, disse 48 Gaarde har nemlig været fordelte i 3 gange 16, hver 16 Gaarde udgør Aarlig og ordentlig ved omskifte af slig Bestilling og Myndighed 4re Pante-Mænd, uden hvilke 12 saa kaldede Pante-Mænds Anordning, Minde og Tilladelse ingen af de 48 Gaardes Besiddere ved Sæd heller Høst, ved Ager eller Engs Indbjergning eller andre Ting Aflingen vedkommende maae opløfte Haand heller Fod. Hvorover og ingen fremmed agtsom tilskuere kunde have større Plaiseer, end at see den paa dend district i Engene, der kaldes Grove (hvor just alle 48 Gaarde-Mænd alle blive samlede og hver kand faae et Par, vel mere end for Hun-

brede Aar siden af lige Brede indrettede, Stykker) hver Hug, som begyndes, især paa dend sidste Eng, da de giærne nu ved god Dags Lys findes samlede, skeer som Krigsexercitier, som et Hug, hver Tomme, naar de alle ere forspændte rækker og avancerer til Høets Samling ved en Tempo, og hver Karl bliver fast færdig i een og den samme moment. Ellers er og derved forunderlig, at hver faaer sit stykke Eng ved Lodkastning, saa at Manden, som har haft det dette Aar, ved ey, om det stykke nogensinde bliver hannem mere til Deel.

Ved Beboerne og Sproget er endelig dette at merke, at ligesom hver Mand har faret og endnu meest gemeenligen farer paa Holland, saa følger og dend paa saadan Fart til Vante frie Leve-maade de allerfleste, ligesom intet er jæfnligere eller almindeligere, end her at høre Vores Synderet Dansk beblandet med et eller andet Hollands Ord, saasom Mat i Steden for Kammerat, Staldbroder, at Skaffe i Stæden for at faa Mad, eller Spiise, at besvare en uskyldig afbigt for en uskyldig forseelse med dend venlig forklaring, Dat maakt en Qvak, saameget sagt som, det har intet paa sig, det vil intet sige, med dislige Hundrede Ord og Talemaader fleere.

Og er dette da alt, hvad jeg, uden at have om nogen Ting mindste skriftlig Efterrettning for mig, dels efter een og andens udsigende, der ved usædvanlig Hukommelse endnu har de forkomne Beskrivelser om dette Sogns antiqvitetær i fridsk Minde, dels af andre overensstemmende almindelige Traditioner, dels ogsaa som et Øyensynligt Vidne (jeg vilde ønske den Respective Læsere til nogenledes Oplysning og Fornøjelse) ved min bedste Flid og Indsigt har vidst, (saavit og saa snart mine andre Forretninger det har tilladt) at tilsamle.

Ballum Præstegaard, den 20de Aug. 1754.

F. R. B l e c h i n b e r g.

N. B. i et Tillæg kand anføres om transporten til Engeland, de fra Vognene da flygtende Bønder etc.

**Bilag til Sal. Pastor Blechingbergs Beskrivelse
af Ballum Kirke.**

Angaaende Taarnets Fløi, med tilhørende Stang og Kugle, som vel i Blechingbergs Beskrivelse leilighedsviis nævnes, men uden nogen Angivelse af Dimensioner o. s. v., meddeles herved følgende Oplysninger:

1. Natten mellem den 7. og 8. Januar 1839 rasede her en frygtelig Storm, som foruden at foranledige en ualmindelig høj Stormflod og anrette megen Skade paa Bygningernes Straa- tage, ogsaa havde den Virkning, at Fløistangen paa Kirketaar- net, der af Ælde og Fugtighed var næsten gjennemrustet, især- deleshed hvor Kuglens nederste Side sluttede til den, blev fuld- kommen knækket. Kuglen sammenholdt imidlertid de adskilte Dele, saa at Intet faldt ned, og Reparationen blev udsat til en bekvemmere Aarstid.

Torsdag den 8. August foretoges Nedtagelsen. Den funge- rende Haandverksmester var Lorenz Lorenzen fra Møgeltønder. Undertegnede Sognepræst veiede og maalte de enkelte Stykker, og kan altsaa meddele nedenstaaende Resultat som paalideligt.

A. a. Den nederste Deel af Fløjstangen var $3\frac{1}{2}$ Al. lang (holst. Maal), $\frac{1}{4}$ Al. i Omkreds, og mindst $2\frac{1}{2}$ Lpd. (holst. Vægt).

b. den øverste Deel var 2 Al. $1\frac{1}{2}$ Qv. lang, næsten 5 Tommer i Omkreds, og veiede 1 Lpd. $\frac{1}{4}$ Pund (h. V.), altsaa var hele Fløj- stangens Længde 5 Al. $3\frac{1}{2}$ Qv. (h. M.) og dens Vægt 3 Lpd. $7\frac{1}{4}$ Pund (h. V.).

B. Kuglen, som er gjort af Kobber og omgiven af en horizon- tal Ring, og paa hvilken det kunde kjendes, at den har været forgyldet, har baade i vertikal og horizontal Retning $\frac{1}{2}$ Als. Diameter og $1\frac{1}{4}$ Als. Peripheri. Dens Vægt er $11\frac{1}{4}$ Pund. Det bemærkes som en Besynderlighed, at der i Kuglen fandtes Lev- ninger af en uddød Bisværn, men iøvrigt var den aldeles tom.

C. Fløien, som ogsaa er gjort af Kobber og bærer Spor af Forgyldning, er 1 Al. 4 Tm. lang, fra 1 Qv. 4 Tm. til 3 Qv. 1 Tm. bred, og den veier $9\frac{1}{2}$ Pund. Den er beslaaet med to store Jern-

hængsler, som ere meget forrustede. I Kobberet ser man Aars-tallene 1699 og 1790. Ældre Folk i Sognet kunne erindre, at den i det sidstnævnte Aar blev repareret, og Spor af en Reparation ere ogsaa noksom kjendelige. Den er nu casseret og henligger herefter i Kirken. Vægten af Fløien, Kuglen og Fløistangen var 5 Lpd. holst. Vægt.

Det ansees for rimeligt, at der har siddet en liden Krone ovenover Fløien, men af en saadan fandtes der dog ikke Spor.

2. Fløistangen, (hvoraf nu den største Deel er af nyt Jern), og Kuglen opsattes igjen, efter at være reparerede, tilligemed en ny Fløi, som er gjort i Brede, Mandagen den 12. August 1839, og en Krone anbragtes ovenover Fløien. Angaaende de enkelte Dele bemærkes:

A. Fløistangens Længde er nu $5\frac{1}{2}$ Al. (h. M.) og dens Vægt 5 Lpd. (h. V.), da den næsten helt igjennem er noget tykkere end forhen.

B. I Kuglen bleve nogle Buler udjevned, den er iøvrigt uforandret.

C. Den nye Fløi er af Skikkelse og Størrelse aldeles som den ældre, men den har Kobberhængsler istedet for Jernhængsler, midt i Kobberpladen er anbragt Aarstallet 1839. Vægten af denne Fløi er $7\frac{1}{2}$ Pund.

D. Kronen, som ligner en kort Stængel med fire langagtige Blade, er gjort af Jern og veier omtrent $\frac{3}{4}$ Pund.

Vægten af samtlige Dele er altsaa 6 Lpd. $5\frac{1}{2}$ Pd., holst Vægt. Kuglen, Fløjen og Kronen bleve overmalede med en gul Oliefarve.

3. Inde i Kuglen blev lagt et Document af følgende Indhold og med de nedenfor anførte Underskrifter: »Guds Fred med Læseren! Lørdagen den 8. August 1839 (Atten Hundrede og ni og tredive) blev Fløjstangen paa Kirketaarnet i Ballum, som knækkedes i en Storm, Natten mellem den 7. og 8. Januar, nedtaget for at repareres. Den gamle Fløj, hvori fandtes Aars-tallene 1699 og 1790, blev casseret og henlagt i Kirken, men Stangen og Kuglen opsattes igjen, efter at være reparerede.

tilligemed en ny Fløi, Mandagen den 12. August 1839, af Haandverksmester Lorenz Lorenzen fra Møgeltønder. Herren beskjerme Arbeidet og lade en ny Istandsættelse længe være unødvendig. Han beskjerme sit hellige Huus og lade det altid være et kjært Samlingssted for Menighedens Medlemmer.«

Ballum, den 12. August 1839.

Peter August Wendelboe.	Knud Kaysen.	G. Jacobsen.
Sognepræst.	Sogndegn og	Kirkeværge.
	Skolelærer.	

Dette er her optegnet, til Efterretning i Fremtiden, af den nuværende Sognepræst.

P. A. Wendelboe.

Ballum Præstegaard, den 12. August 1839.

Der er jo endel forandret i Kirken siden 1754, og flere af de i Beskrivelsen nævnte Ting er forsvundne.

Det lille Taarn paa Tilbygningen mod Nord er nedtaget i 1865—66, og Hovedindgangen er ikke mere igennem den vestre Udbygning paa Nordsiden, men igennem Taarnhvælvingen. I det gamle Vaabenhus er nu Centralfyret opstillet, i et Hjørne findes en Ovn med Skorsten, der angives at have været anvendt ved Reparation og Omstøbning af Blytaget.

Udbygningen mod Syd, hvori der holdtes Skole, er nedbrudt i 1859—60.

Altertavlen er ny, malet af Larsen Stevns, den tidligere sidder inde bag den nye.

Af de tre Par Alterstager er det mindste Par forsvundet.

Døbefonten er i 1924 flyttet ud midt i Koret, den rummer ikke mere 90 Potter, da den er stærkt udmuret, hverken Kobber Karret eller det mindre Kar af »engelsk Tin« findes mere, i Stedet for findes et nyere Messing Bækken uden nogen Ins-kription eller Pynt. Himlen over Fonten er ogsaa forsvundet.

Degnestolen, der stod paa den søndre Side ligeoverfor Døbefonten, er fjernet i 1924, da ogsaa endel Stolestader, der stod i Koret, blev borttaget, ved samme Lejlighed flyttedes Opgangen til Prædikestolen.

Af den aabne Begravelse, der i 1754 tilhørte Birkedommer Fischer, findes nu ikke mere Spor, end at Gulvet i Kirkegangen har Tilbøjelighed til at synke, hvor Begravelsen engang har været. Neden for denne Begravelse laa daværende Birkeskriver Henrich Detlefsens Slægt begravet, og der var nært Slægtskab mellem disse to Familier.

Pastor Blechingbergs Svigerfader, Delefoged og Birkeskriver Detlef Henriksen i Vesterende, død før 1740, var 3 Gange gift. 1. Gang med Leene Marie, død 12. Februar 1703, 24 Aar gammel. Af dette Ægteskab var en Datter, Dorothea Elisabeth Detlefs, døbt 15. Juni 1699, død 24. Juni 1750, gift med Birkedommer i Ballum Poul Thomsen, født 7. Marts 1684 i Rudbøl, død 27. Marts 1753 i Vesterende. De havde bl. a. Sønnen Peder Thomsen, født 1. Juni 1723, der var Birkedommer, og som 13. Oktober 1766 blev gift med sin Svoger Birkedommer Fischers Enke, dennes anden Kone, Christina Benedicta, samt Datteren Helena Marie Thomsen, født 29. Juni 1730 i Vesterende, død mellem 1. og 2. Januar 1755. Hun blev 9. Januar 1752 gift med Birkedommer Lars Christopher Fischer, der døde 22. April 1764, 54 Aar gammel, og som ovenfor nævnt 2. Gang var gift med Christina Benedicta.

2. Gang var Detlef Henriksen gift med Esthe Marie, død mellem 1715 og 1717. En Søn heraf var Delefoged og Birkeskriver Henrich Detlefsen, døbt 25. Marts 1711, død 28. September i Ballum, han var gift med Augustine, død Natten mellem 13. og 14. April 1754, 34 Aar 6 Mdr. gammel. Deres Søn, der ogsaa som Farfaderen og Faderen, var Delefoged og Birkeskriver, Pouel Detlefsen, er døbt 9. November 1747. Hos ham var det, at Fætteren Detlef Blechingberg i 1770 forettede Skrivearbejde.

3. Gang blev Detlef Henriksen den 4. Maj 1717 gift i Emmerlev med Hanna Hansen, døbt 13. Marts 1689, død 26. Marts

1742 i Vesterende, Datter af Gøddert Hansen paa Søndergaard. Deres Datter Anna Sophie Detlefs var Pastor Blechingbergs 3. Kone.

I Taarnrummet hænger nu Kobberpladen med Billederne af Birkedommer Anders Thomsen, hans Hustru og Børn, men Resten af det smukke Epitafium findes ikke mere. Anders Thomsen er født ca. 1610, og man kan vel tænke sig, at han kan have været Farfader til den ovenfor nævnte Birkedommer Poul Thomsen, der var født 1684.

Det af Pastor Blechingberg omtalte Crucifix findes ikke mere i Kirken, det, der hænger paa den nordre Væg i Koret er af nyere Dato.

Borte er Ligstenen over Jørgen Juel. Jørgen Hansen Juel var 1533 forlenet med Brink, fik den 1542 paa Livstid og levede 1546, men var død 1558. Han var gift med Bege Skram til Stovgaard, Datter af Peder Skram til Stovgaard og Søndernis. Naar Pastor Blechingberg fortæller, at der i Jørgen Juels paa Væggen malede Vaaben fandtes en Enhorn, og i hans Frues Vaaben en Ørn, passer det ikke. Vaabnet med Enhjørningen er Bege Skrams, hvis fædrene Vaaben er en halv sort Enhjørning i blaåt. Ørne Vaabnet kan ikke være Jørgen Juels, da Juelerne fører en seksoddet gul Stjerne over 3 hvide Bølger i blaåt.

Hvad Jens Hansens Ligsten angaar, er det muligvis den, der ligger lige ud for Indgangen til Kirken, men al Skrift er forlængst udslidt eller ophugget.

Efter indhentede Oplysninger i Landsarkivet i Viborg maa Indskriften paa Ligstenen læses saaledes: Magister Hans Hansen Kjær og Sønnens Navn Jens Hansen Kjær. Magister Hans Hansen Kjær (Paludan) var fra 1626 til 1652 Sognepræst i Ringkøbing og gift med sin Formands Datter Karen Jensdatter Borch.

Den Claus Staverskov, over hvem der fandtes en Indskrift i Kirken, og som ejede den forsvundne Herregaard Staverskov, er sikkert den Olaf Staverskov, der 1490 var med til at forlige

Abbeden i Løgunkloster og Eggert Gjordsen til Solvig om Maaskjær, og som 1494 beseglede et Vidne af Hviding Herredsting. Han var gift med Mette Stygge, og de havde en Datter, Gunner, begravet 1554 i Hem Kirke, der var gift med Peder Christiensen Glambeke til Stubdrup, død 1554, deres Børn kaldte sig Staverskov. Det er sikkert Gunner Staverskov, der har været Eier af den i Beskrivelsen nævnte 3. Herregaard, hvis Navn er ubekendt.

Nærmere angaaende Eierne af de andre Herregaarde er det ikke lykkedes at finde.

Den gamle »Bede-Klokke« findes ikke mere, mulig er den omsmeltet og findes i den i 1789 af Beseler i Rendsborg støbte Klokke. Hvad den aftegnede Indskrift paa den forsvundne Klokke angaar, saa har Dr. Mackeprang fra Nationalmusæet, hvem en Kalke har været forelagt, oplyst, at Tegnene er Minuskler fra den senere Middelalder (15. Aarhundrede), fra hvilken Tid Klokken stammer. Det første Ord synes at være en Feillæsning eller Feilstøbning af »hilf«, og det næste er der en svag Mulighed for skal læses som »Osianna«, hvorimod de sidste 4 ens Tegn trods ethvert Tolkningforsøg. Den foran nævnte Arkivtegner Søren Abildgaard har paa sin Reise taget en Skizze af Indskriften, som befinder sig i Nationalmusæet, men den er endnu mere ulæselig end Pastor Blechingbergs, — og Abildgaard var iøvrigt særdeles dygtig til at læse middelalderlige Indskrifter, saa der er ret stor Sandsynlighed for, at Klokken har været grumme ringe støbt.

Under Verdenskrigen skulde Ballum Kirke, som saa mange andre Kirker i Sønderjylland, afgive den ene af sine Klokker, den fra 1789, men da man erfarede, at Emmerlev Kirke havde en Klokke, der var revnet, transporterede man Ballum Klokken til Emmerlev og modtog i Stedet for den revnede, som derefter afgaves til Smeltning i Kanonstøberierne. Efter Krigen vilde Emmerleverne nødig af med den gode Klokke, men den kom da tilbage paa sin gamle Plads i Ballum Kirke-

taarn, forsynet med en Messingplade med Beretning om sin Udflugt.

Den store Sølv Kalk og Disk findes endnu, men det paa-hæftede Crucifix mangler. Ogsaa den mindre Kalk og Disk findes, navnlig den sidstnævnte Kalk er et meget smukt Stykke Guldsmed Arbejde. Begge Kalke er Tønder Arbejde. Den største Kalk bærer Mester-Mærket W. T. og den mindste E. M.

Af Alter Klædet, Messe Hagelen og Kniplingsdugen findes intet Spor, derimod findes Klingpungen, dog er selve den røde Fløjels Pung i 1842 erstattet med en brun Fløjels Pung.

De to lukkede Stole findes endnu ligesom Pulpiturerne. Til det ene er Opgangen ude fra Taarnrummet, til det andet lige til venstre for den nu tilmurede gamle Indgang til Kirken.
